

Глава 1

Репресоване духовенство Православної Церкви на Закарпатті в ХХ ст.

Преподобний Алексій (Кабалюк) Карпаторуський сповідник (1.09.1877 - 2.12.1947)

В історії Православної Церкви на Закарпатті ХХ ст. світлою ниткою проходить ім'я архімандрита Алексія (Кабалюка). За благословенні труди, спрямовані на відродження та утвердження православ'я у краї, в 2001 р. його було причислено до лику місцевшанованих святих.

В українській та зарубіжній історіографії постать архімандрита Алексія завжди викликала жвавий інтерес. На теперішній час відомі десятки публікацій, присвячених окремим аспектам діяльності закарпатського подвижника. На жаль, ще не має узагальнюючої праці про життя архімандрита Алексія. У зв'язку з цим, ми спробуємо заповнити деякі «білі плями» в його біографії. Стосовно історіографії проблеми, то найбільш цінні публікації про життя та діяльність архімандрита Алексія (Кабалюка) з'явилися у першій половині ХХ ст. Серед них слід відзначити книгу афонського ченця Денасія Пантелеймонівського, яка була видана в 1913 р. у типографії Казанської Амбросіївської жіночої пустині Калузької губернії. У книзі описано важливі події в житті отця Алексія – прийняття православ'я на Афоні, контакти з афонськими ченцями-руси́нами, паломницькі мандрівки християнськими святи́нями¹.

¹ Денасий Пантелеимоновский, святогорец-инок. Повесть об обращении и присоединении на Афоне Угрорусса униата в Православие и о русских, о православии и об униі в При-карпатской подьяремной Руси прежде и теперь. – Шамордино: Типография Казанской Амвросиевской женской пустыни, 1913. – С. 9.

Федір Аристов у праці «Карпато-руські писателі» також високо оцінює його діяльність на користь православ'я¹. Однак Ф. Аристов навів ряд помилкових фактів (наприклад, про вступ до уніатського монастиря в «Кишг-Баранья»), які були сприйняті окремими дослідниками (К. Фролов) за реальність.

Значне місце в дослідженні біографії отця Алексія (Кабалюка) займають публікації інок Алексія (Дехтерева). У 1928 р. він, під псевдонімом «Свидетель издалека», розмістив на шпальтах «Православного Русского календаря» біографічний нарис, особливу увагу в якому звернув на місіонерську діяльність архимандрита, справедливо відводячи йому провідну роль у поширенні православного руху серед русинів². У радянський час писали про архимандрита Алексія більше в негативному ракурсі, як того вимагала атеїстична система. Однак зустрічаємо цілком об'єктивні оцінки у працях церковних авторів. У 1948 р. на шпальтах «Журналу Московской Патриархии» прот. Георгій Станканинець опублікував некролог архимандрита Алексія³. Чимало місця відводить йому у своїй курсовій роботі ієромонах Сергій (Цюка)⁴. У наш час про архимандрита Алексія писали архимандрит Гавриїл (Кризина)⁵, Григорій Рачук⁶, історик Петро Халус⁷, Валерій Разгулов та вище

¹ Аристов Ф. Карпато-руські писателі. Том первый. – М., 1916. – С. 135-136.

² Свидетель издалека. Изский Архимандрит о. Алексей (биографический очерк) // Православный Русский календар на 1929 г. – Владимирово, 1928. – С. 17-20.

³ Станканинець Г., прот. Схиархимандрит Алексей (Кабалюк) // ЖМП. – 1948. – № 2. – С. 69-70.

⁴ Сергий (Цюка), ієромонах. Православие и иноческая жизнь в Закарпатье в первой половине XX столетия. – Загорск: Троице-Сергиева Лавра, 1960.

⁵ Гавриил (Кризина), игумен. Православная церковь на Закарпатье (век XX). – К., 1999.

⁶ Рачук Г. Путь к святости. Преподобный Алексей Карпаторусский. – М.: Успенско-Казанский монастырь, 2009.

⁷ Халус П. Алексій Кабалюк – непохитний захисник закарпатського православ'я // Християнська Родина. – 1996. – 19 грудня. – С. 5; Той же. До 120-річчя з дня народження і 50-річчя з дня смерті о. Алексія Кабалюка та вшанування жертв Мараморощ-Сигетського антиправославного процесу 1914 р. // Християнська Родина. – 1996. – 19 грудня. – С. 4-5.

згадуваний Кирило Фролов¹, автор цих рядків². До канонізації сповідника у 2001 р. було видане коротке «Житіє»³.

Олександр Іванович Кабалюк народився 1 вересня 1877 р. в с. Ясіня (нині смт Ясіня) на Рахівщині в родині Івана Кабалюка та Ганни Кульчицької. Усього в сім'ї було дев'ять дітей: Дмитро, Ганна, Олександр, Федір, Юрій, Марія, Олена, Параскева, Василина. Після закінчення школи працював у домашньому господарстві. У 1897-1901 рр. проходив військову службу в м. Кошиці (Словаччина). Після смерті батька Олександр успадкував значну частку господарства, але його душа тяготіла до молитви. У 1903 р. відвідав монастирі в Біксаді, Сучаві та Марія-Повчі. Значний вплив на молоду людину справило знайомство з ігуменом Аркадієм у Біксадському монастирі.

У 1905 р. Олександр Кабалюк познайомився з Олексієм Геровським. За спогадами останнього він організував поїздку Кабалюка до Києва. Як пише ієромонах Сергій (Цюка) – «первое посещение Православной России произвело на него величайшее впечатление, т.к. здесь в Киеве – матери русских городов, он воочию убедился в том, что слышал от других и о чем сам читал в духовной литературе»⁴. У Києві він отримав у дар багато духовних книг і після повернення у рідне село облаштував у себе невеличку

¹ Разгулов В., Фролов К. Апостол Карпатской Руси. – Береговская районная типография, 2001.

² Данилець Ю. Православні монастирі Хустського району (XX століття): Видання друге, змінене, доповнене / Передмова проф. Д. Данилюка. – Ужгород: Гражда, 2005; Його ж. Архимандрит Алексій (Кабалюк) – перша особа в православному чернецтві на Закарпатті на початку ХХ ст. // Матеріали I міжнародної науково-практичної конференції «Європейська наука ХХІ століття: стратегія і перспективи розвитку – 2006». (22-31 травня 2006 р.). – Т. 3. – Історія. – Дніпропетровськ: Наука і освіта, 2006. – С. 7-9; Його ж. Православний монастир Успіння Божої Матері в селі Домбоки. – Ужгород: Гражда, 2006; Його ж. Олександр Іванович Кабалюк. 130-річчя від дня народження діяча православного руху на Закарпатті (1877-1947) // Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2007 рік: Рек. бібліогр. посіб. / Уклад.: Т.І. Васильєва; Наук.ред. В.І. Падяк; Відп. за вип. Л.З. Григаш; Вип. ред. Л.О. Ільченко. – Ужгород: Вид-во В.Падяка, 2006. – С. 335-337.

³ Житіє преподобного Алексія Карпаторуського, сповідника. – Хуст, 2001. – 32 с.

⁴ Алексій (Дехтерев), інок. Мемуари Архим. Алексія // Православный Карпаторусский Вестник. – 1937. – № 8. – С. 11.

Ієромонах
Алексій (Кабалюк),
1910-і рр.

каплицю, де молився по-православному. Слово Боже Олександр Кабалюк поширював серед своїх земляків, часто використовуючи при цьому монастирські відпусти в уніатських монастирях у Марія-Повчі, Бороняві, Імстичеві, Мукачеві. Наступного року Олександр зустрівся з митрополитом Київським Флавіаном (Городецьким) та єпископом Житомирським Антонієм (Храповицьким), яким розповів про православний рух на його батьківщині¹.

Про паломницьку подорож Кабалюка у 1908 р. до святинь Палестини та Афону довідуємося із його спогадів, що були записані у 1945 р. «В Ієрусалиме приключився к паломникам на Пасху, в начале Великого поста. Исповедовался, причащался. Во всей Палестине был, на Гробе Господнем, в Назарете, у Галилейского моря, Тивериаде, на Иордане, в Иерихоне, на Сороковой горе, где Господь постился 40 дней, около Мертвого моря, в монастыре св. Саввы, в Вифлееме, около Маврийского дуба. Начальником русской

миссии был архимандрит Леонид. Я ему говорил за Австро-Венгрию; за Карпатскую Русь ничего не знал. Советовал поехать на Афон; чтобы стать православным надо писать в Синод. На святую Афонскую гору ехали многие: из Смирны, через Салоники на Афон. Сразу пошли в Пантелеимоновский монастырь. Там розыскал своего земляка Вячеслава, в великой схиме монах Варух (Василий Текза) из Быстрого; его посчитали православным. Он на Афон поехал раньше на десять лет. Он попал на Афон так, что

¹ Показання о. Алексія (Кабалюка) на суді угороруссов // Почаевський Листок. – 1914. – 15 янв. – С. 7.

пошел на Иоанна Сочавского на отпуск в Буковину и с ними (т.е. полонниками) поехал (на Афон)»¹.

У Пантелеймонівському руському монастирі 8 липня 1908 р. відбулося приєднання Олександра до православної церкви. У 1909 р. у м. Хуст в будинку Михайла Палканинця відбулися збори, на яких були присутні представники від православних громад з Ільниці, Осою, Білок, Великих Лучок. Учасники зібрання прийшли до одностайного рішення про необхідність висвячення православного священика. Після слухання доповіді братів Геровських на місіонерському з'їзді в Києві 1908 р. вищими духовними органами було прийнято рішення дозволити православним з Угорської Русі здобувати богословську освіту в Свято-Онуфріївському монастирі. Саме сюди за сприяння архієпископа Холмського Євлогія (Георгієвського) приїхав Олександр Кабалюк. Після закінчення монастирських богословських курсів 15 серпня 1910 р. його висвятили в ієромонахи з іменем Алексій.

Важливі спогади самого митрополита Євлогія про Алексія (Кабалюка): «Карпато-русский крестьянин Алексей Кабалюк – один из тех, которые всей душой стремились к возвращению в лоно Православной Церкви. Он побывал на Афоне, там принял православие, пришел оттуда ко мне в Холм, и я направил его в Яблочинский монастырь, где его постригли в монашество и где я рукоположил его в священный сан. Снабдив о. Алексея богослужебными книгами и церковной утварью, мы послали его на родину (в Угорскую Русь) в качестве миссионера православия; на его призыв стали откликаться его земляки; некоторых из них он присылал в Яблочинский монастырь, где они и приуготовлялись, по его примеру, к деятельности пионеров православия в Карпатской Руси... Прибыла к нам, с тою же миссионерской целью, и сестра о. Кабалюка. Мы ее отправили к матери Екатерине в Леснинский монастырь, где она приняла постриг и вернулась к себе на родину, намереваясь основать

¹ Рассказ архимандрита Алексия от 28 ноября 1945 г. // Василий (Пронин), архимандрит. История православной церкви на Закарпатье. – К.: Филокалия, 2005. – С. 467.

там женский монастырь. Карпатская Русь была плодоносной почвой для миссионерской работы, но работать было нелегко»¹.

Прийнявши російське підданство й отримавши відповідні документи, Алексій (Кабалюк) восени 1910 р. відправився знову на гору Афон, щоб обміняти свої російські чернечі папери на афонські, що давало б змогу без перепон повернутися на батьківщину. Після оформлення документів, які свідчили, що він є співбратом Свято-Пантелеймонівського монастиря, Алексій (Кабалюк) звернувся до Константинопольського патріарха Іоакима з проханням про призначення його православним священником. Іоаким порадив молодому ієромонаху звернутися до Карловацького патріарха, у віданні якого знаходилися православні громади Австро-Угорщини².

Весною 1911 р. Алексій (Кабалюк) зустрівся з сербським патріархом Лукіаном (Богдановичем), котрий призначив його помічником до православного священика в Мішкольці грека Гавриїла (Аурела) Мотина для православних сіл Великі Лучки та Іза³. На початок Великого посту отець Алексій у супроводі Іллі Пирчака прибув до Мукачева, де проводив перші богослужіння в будинку Івана Хоми. Протягом двох тижнів подвижник здійснював необхідні треби, хрещення, вінчання, сповідь. З Мукачева він перебрався до с. Великі Лучки. Жителі цього села намагалися законним шляхом домогтися призначення Алексія (Кабалюка) своїм священником. Для цього вони переписали на нього будинок та на загальних зборах прийняли до сільської громади. Але місцевий нотар не підтримав рішення громади.

За повідомленням газети «Máramarosi Független Ujság» 10 лютого 1912 р., Алексій (Кабалюк), маючи супровідний лист з Мішкольця, приїхав до Ізи, де наступного дня проводив богослужіння. Угорські жандарми взяли його під арешт і тримали доти, поки окружний суддя не дозволив Алексію (Кабалюку) релігійну діяльність на три

¹ Евлогий (Георгиевский), митрополит. Путь моей жизни // http://www.krotov.info/acts/20/1910_16/eulo_15.html

² Свидетель издалека. Изский Архимандрит о. Алексей (биографический очерк) // Православный Русский календар на 1929 г. – Владимирова, 1928. – С. 19.

³ Як побідила унія на угорской Русии? // Віра і Церков. (Чернівці). – 1913. – № 5.– С.4

дні¹. За цей час він освятив молитовний будинок, охрестив близько 200 дітей, повінчав 19 подружніх пар і причастив у загальній сповіді 1300 вірників².

Зимом 1912 р. о. Алексій служив знову у с. Великі Лучки. Після одного із богослужінь жандарми, звинувативши його в агітації проти греко-католицької церкви, заарештували і відправили до мукачівської в'язниці. Під вартою о. Алексій пробув чотирі дні, після чого він був доправлений в рідне с. Ясіня. Опинившись на Рахівщині, майбутній святий проводив широку місіонерську роботу, часто бував навіть у м. Хуст. Про це довідалася влада, яка почала готувати його арешт. 17 червня 1912 р. співробітники поліції та прикордонної служби провели обшук в будинку ієромонаха Алексія. Вони вилучили з домової церкви чашу, священницький одяг, книги та опечатали двері³.

Насильство та переслідування жандармів на батьківщині примусило о. Алексія у 1912 р. виїхати до Росії, а потім до Північної Америки. У США він отримав приход серед вихідців із Закарпаття. Збереглася унікальна фотографія 1912 р., де о. Алексій зображений разом з секретарями товариства Взаємодопомоги у м. Вілкес Барре (Пенсільванія). Наприкінці 1913 р., довідавшись, що в Мараморош-Сиготі над православними вірниками проводиться судовий процес, він добровільно повернувся додому і став на захист своїх вірників.

Про безпідставність звинувачення та жорстоке поводження з в'язнями у Мараморош-Сиготі багато писала львівська москвофільська газета «Русское Слово»: «Маляри не мають ніякого милосердя і страшно переслідують ті слов'янські народи, котрі живуть в Угорщині. Незадовго відбудеться суд в угорському місті Дебречин (початково суд планувалося провести у м. Дебречин – автор). За що властиво будуть судити русских людей, нікто не знає. Певно за те, що вони не відреклися від своєї народності, віри і

¹ Máramarosi Független Ujság. – 1912. – 18.02. – X. 5.

² Православие в Угорской Руси // Русская Правда. – 1912. – 1 марта. – С. 3.

³ Гонения на православну віру в Угорщині // Русская Правда. – 1912. – 28 июня. – С. 3

церкви і були руськими патріотами. Жертви того мадярського суда будуть новою окрасою геройського подвигу руського народу»¹.

29 грудня 1913 р. розпочався суд в Мараморош-Сиготі. На лаві підсудних опинилося 94 особи, серед яких чоловіки і жінки віком від 17 до 64 років. За мірою «скоєних злочинів» суд на чолі з Аврелієм Товтом та королівським прокурором Андором Ілляшем (*Андрій Ілляшевич, син греко-католицького священика з с. Липча*) розділив ув'язнених на 15 груп. Селянам висунули звинувачення в тому, що вони шляхом поширення православ'я хотіли відірвати частину угорської держави і приєднати її до Росії; що вони вели агітацію проти греко-католицького духовенства, церкви, угорського народу і законів². Проте ніхто не говорив, що згідно угорського закону 1868 р. громадяни держави могли вільно переходити з одного віросповідання в інше, дотримуючись визначених формальностей. Таким чином, переслідування за зміну релігії було злочинним.

Прокурор намагався переконати суд, що підсудні встановили зв'язки з графом Володимиром Бобринським в Петербурзі і братами Геровськими в Чернівцях з політичною метою. За словами Андора Іллеша, головні звинувачені: ієромонах Алексій (Кабалюк), Юрій Воробчук, Михайло Палканинець, Іван Бабинець, Яків Борканюк та інші, проводили політичну агітацію на ярмарках і відпустях в Маріяповчі, Біксаді, Хусті, Бороняві, та при матеріальній допомозі «Галицько-Руського общества» поширювали в комітатах Мараморош, Берег, Угоча відозви, газети, листи, які викликали ненависть до угорської держави і греко-католицького духовенства³. Серед речових доказів, за допомогою яких прокурор намагався довести антидержавну діяльність підсудних, були картини, на яких зображувалися афонські та київські монастирі, ікони, богослужбні книги, видані в Києві, Одесі, Москві, періодичні

¹ Под мадярским ярмом // Русское Слово. – Львов. – 1913. – 3 октября. – С. 2

² Право- і царославіє // Праця. – 1914. – 15 квітня. – С. 2.

³ Жертви русофільської пропаганди перед судом // Діло і Нове Слово. – Львів. – 1913. – 29 грудня. – С. 1.

видання «Русская Правда», «Вѣра и Церковь» (Чернівці), «Русское Слово» (Львів)¹.

У акті звинувачення, обсягом 52 сторінки, прокурор Андор Іллеш торкнувся історії православного руху в Східній Угорщині. Він стверджував, що перші спалахи руху були помічені у с. Великі Лучки біля Мукачеве та у с. Іза біля Хуста. Православна агітація поширилася з включенням до неї Алексія (Кабалюка), який за допомогою Олексія Геровського у 1905 р. виїхав на Афон, звідки вернувся православним монахом². Безглуздість звинувачення показують явні прорахунки прокурора, зокрема, він вказував, що православні вірники хотіли перейти під владу «київського патріарха», якого, як відомо, не існувало.

Після завершення виступу прокурора суд перейшов до допиту обвинувачених. Судові слухання проводилися на угорській мові, якою володіло лише декілька затриманих. Адвокати постійно звертали увагу на те, що перекладачі неправильно тлумачать висловлювання підсудних та свідків. Більшість ув'язнених відкидали протидержавну агітацію, вони твердили про її суто релігійний характер³. Під час суду на боці православних виступали 19 адвокатів, більшість з яких було безкоштовно призначено угорською владою⁴.

Значну увагу преси привернуло слухання на суді «головного звинуваченого» ієромонаха Алексія (Кабалюка). 16 січня 1914 р. прокурор представив речовими доказами його вини – листи, книги, церковний одяг, предмети церковного вжитку. В одному із требників рукою отця Алексія вписано ім'я царського спадкоємця. У листі до архієпископа Євлогія він скаржився на Геровських, бо ті поширювали в Угорщині антидержавні друковані видання і тим самим налаштували адміністрацію проти угорців. У листі на ім'я графа Володимира Бобринського о. Алексій просив останнього з'явитися на судовий процес.

¹ Издательство надъ русскими въ Австріи // Почаевській Листокъ. – 1914. – 15 января. – С. 5.

² Процесс против 94 угороруссов // Русское Слово. – 1914. – 1 января. – С. 2.

³ До мармарошського процесу // Нива. – Львів. – 1914. – 15 марця. – С. 159.

⁴ Beskid K. Monstrosni process v Marmarosske Sihoti. – Hust, 1926. – S. 20.

Добре володіючи угорською мовою, на суді о. Алексій спочатку захищав себе сам, потім цю місію перебрав на себе адвокат Артур Клейн з Мараморош-Сигота. Послугами цього фахівця православні ізьяни користувалися під час «першого Мараморош-Сиготського процесу».

Між звинуваченими на суді був і Юрій Кабалюк, молодший брат преп. Алексія, якого голова суду Аврелій Товт залучив як свідка.

На суді Алексій (Кабалюк) детально розповів свою біографію, наголосивши, що проводив серед населення лише місійну роботу і не переслідував політичної мети. Щоб підтвердити священницький сан, Кабалюк пред'явив посвідчення, підписане архієпископом Холмським Євлогієм¹.

Неоднозначну оцінку громадськості викликали допити свідків, яких, за повідомленням львівської газети «Діло», було до 300 чол.² Головною фігурою звинувачення був Арнольд Дулішкович. На суді виявилось, що він займався політичним шпіонажем та релігійною пропагандою. За допомогою обманів йому вдалося отримати рекомендаційний лист до Олексія Геровського, який допоміг Арнольду Дулішковичу виїхати в Росію. В Петербурзі він зустрівся з Володимиром Бобринським, якому представився православним агітатором. Перебуваючи серед провідних російських діячів, Арнольд Дулішкович зібрав інформацію про зв'язки угорських православних з православними центрами в Росії. Подібне завдання виконував й Андрій Манайло, який поселився в с. Липча біля Хуста. Він ходив поміж селянами, виступав проти мадяризації та греко-католицького духовенства. Своїми розмовами Андрій Манайло провокував селян на необережні висловлювання, які акуратно записував.

Справжній провал звинувачення показало слухання свідків: уніатських священників, сільських корчмарів та чиновників. Греко-католицький священник з Ясіня Олександр Ронай спирався у свідченнях лише на чутки, особисто нічого не бачив. Між адвокатом Йозефом Редеем та священником Андрієм Азарієм з Ізи виникла

¹ Показання о. Алексія (Кабалюка) на суді угоруссов // Почаевский Листок. – 1914. – 15 янв. – С. 7-8.

² Русофільський рух в східній Угорщині // Діло. – Львів. – 1913. – 10 грудня. – С. 3.

полеміка стосовно трираменного хреста. Адвокат, посилаючись на рішення Конгрегації Поширення Віри від 19 квітня 1887 р., стверджував, що така форма хреста дозволена церквою, крім того такий хрест був і на вежі церкви в Ізі. В свою чергу Андрій Азарій заперечував слова адвоката, наголошуючи, що такий хрест – це прояв панславізму¹. Подібне твердження висував і священник Олександр Кимак з Тереблі. Коли адвокат Йозеф Редей показав йому молитовник з трираменним хрестом, виданий ужгородським видавництвом «Унію», він відповів, що це робиться для того, щоб книги краще розходилися в народі. Олександр Кимак визнавав, що коли його вірники не хотіли вступати до «Католицького З'єднання», то він декого бив. Священник з Арданова Сабов повідомив, що після того як селянин Іван Реті відмовився вступати до «Католицького З'єднання», він заявив на нього світській владі². Свідчення священника з Липчі показали, що чимало духівників боролися з Православ'ям через особисту користь. Священник повідомив, що з його села надійшло 168 заяв про перехід, внаслідок чого він втратив триста мір кукурудзи щорічно та плату за треби³.

Не маючи достатньої кількості доказів, прокурор 5 лютого 1914 р. звільнив з-під варті більшість заарештованих, знявши з них усі звинувачення⁴.

Незважаючи на всі зусилля захисту й протести світової громадськості, угорська влада 3 березня 1914 р. винесла ганебний вирок – 32 чоловік було засуджено до різних строків ув'язнення і сплати великого грошового штрафу⁵. Ієромонах Алексій (Кабалюк) був засуджений до 4 років і 6 місяців в'язниці і 100 крон штрафу⁶.

Угорська громадськість в оцінці Мараморош-Сиготського процесу поділилася на два табори: ліберально-протестанська

¹ Beskid K. Monstrosni process v Marmarosske Sihoti. – Hust, 1926. – S. 27.

² Там само. – S. 29-31

³ Грабец М. К истории Марморосского процесса. – Ужгород, 1934. – С. 20.

⁴ Процесс угоруссов // Голос Москвы. – 1914. – 6 февраля. – С. 4.

⁵ Ілько В. Закарпатське село на початку ХХ ст. (1900-1919 рр.). – Львів: В-во Львів. ун-ту, 1973. – С. 151.

⁶ Вирок в Мараморошській розправі // Діло. – 1914. – 3 березня. – С. 6.

орієнтація засуджувала суд, католицько-консервативна його підтримувала. Угорська опозиційна газета «Будапешт» з приводу Мараморош-Сиготського процесу писала: «Цей процес є безсмысловий і несправедливий, кривавий наклеп»¹. Російська газета «Голос Москви» 21 січня 1914 р. подала інтерв'ю колишнього угорського міністра юстиції Г. Полоні, котрий негативно оцінював судовий процес. «Докази звинувачення в основному відсутні, підсудні безправні і нещасні люди, доведені до жебрацтва. Справа йде не про політичну агітацію, а про релігійну пропаганду»².

Покарання ієромонах Алексій відбував у в'язницях Дебрецена та Мараморош-Сигота.

*Ієромонах
Алексій (Кабалюк),
1914 р.*

Звільнившись у травні 1919 р., він повернувся на Закарпаття. Наступного року за ініціативи о. Алексія у м. Хуст було відкрито молитовний дім. Згодом при ньому було започатковано інтернат для православних учнів гімназії та громадянської школи. У 1920 р. він разом з ієромонахами Амфілохієм та Матфеєм заснували чоловічий монастир в селі Іза, де у 1921 р. о. Алексія обрали настоятелем.

18 серпня 1921 р. делегат Священного Синоду Сербської Православної Церкви – єпископ Нішський Досифей (Васич) освятив збудовану для чернецтва церкву Святого Миколая. Під час Літургії того ж дня він висвятив ієромонаха Алексія (Кабалюка)

¹ Халус П. До 120-річчя з дня народження і 50-річчя з дня смерті о. Алексія Кабалюка та вшанування жертв Мараморош-Сиготського антиправославного процесу 1914 р. // Християнська Родина. – 1996. – 19 грудня. – С. 5.

² Процес угрорусовь // Голос Москви. – 1914. – 21 января. – С. 4.

в сан ігумена новоствореного¹. У 1923 р. ігумен Алексій підвищений до сану архімандрита. У 1924 р. він брав активну участь у будівництві жіночого монастиря в с. Липча.

Не забував о. Алексій і про рідне село. 24 травня 1923 р. греко-католицький священник Олександр Ронай з Ясіня повідомляв єпископа про те, що 29 травня 1923 р. православний ієромонах Алексій (Кабалюк) має намір приїхати в село з метою заснування православної громади. Священник просив єпископа звернутися до відповідних органів і заборонити православним вчинити заплановані дії². У листах до окружного начальника у Рахові та жупана у Великому Севлюші уніатський єпископ Антоній (Папш) просив захисту греко-католицької церкви і вимагав заборонити діяльність Алексія (Кабалюка) у с. Ясіня³. Незважаючи на протести греко-католицького єпископа, 29 травня 1923 р. Алексій (Кабалюк) у супроводі 3 монахів таки відвідав Ясіня. Він відправив службу на могилі матері та відвідав збори в будинку Юрія Кабалюка, де було засновано православну громаду⁴.

У 1923 р. архімандрит Савватій (Врабец), голова чеської православної громади в Празі, започаткував гострий конфлікт між

*Архімандрит
Алексій (Кабалюк),
початок 1940-х рр.*

¹ Пашкович С. Подкарпатська Русь // Русский голос. – Львів. – 1925. – 25 марта. – С. 3.

² ДАЗО. – Ф. 151. – Оп. 7. – Спр. 1042. – Арк. 47.

³ Там само. – Арк. 48.

⁴ Там само. – Арк. 51.

*У храмі в м. Хуст,
1930-і рр.*

Константинопольською та Сербською православними церквами, який увійшов в історію під назвою «Савватіївський розкол». На Закарпатті утворилися дві групи православних, одна з яких визнавала юрисдикцію Сербської церкви (40 священників), її

очолював о. Алексій (Кабалюк), а інша – Константинопольську церкву (25 священників), очолювану Червінкою, а потім архимандритом Боголіпом (Церковником).

У 1925 р. архимандрита Алексія призначено головою Духовної Консисторії – органу духовного управління і суду при єпископові. Він добровільно відмовився від посади настоятеля монастиря і переселився в м. Хуст, де утворилася велика православна громада. 7 квітня 1927 р. освятив закладку першого каменю у фундамент майбутнього храму, будівництво якого закінчилося вже через рік.

15 жовтня 1930 р. православна делегація на чолі з о. Алексієм, у складі о. Дмитра Беякова та В. Гайдова взяла участь у роботі Собору Сербської Православної Церкви в Сремських Карловцях.

У 1932 р. керуючий православною єпархією направив о. Алексія в с. Домбоки для організації там чернечого життя. При підтримці о. Іоанна Карбованця він організував пожертвування в багатих парафіях, віддав багато власних коштів для будівництва жіночої обителі. На його прохання протоіерей Всеволод Коломацький виготовив документацію для перебудови монастиря і сам очолив реставрацію.

Під час угорської окупації краю нова влада з підозрою ставилася до архимандрита Алексія (Кабалюка). Зокрема, у 1939 р. з Хуста за підписом Євгена Якуба був надісланий лист-звернення до декана Мігалья Дорослаїв Сиготі, а за його посередництвом до Міністерства внутрішніх справ, віровизнань та освіти в Будапешті, щоб вони

*Архимандрит
Алексій (Кабалюк), 1940-і рр.*

*Архімандрит
Алексій (Кабалюк),
1940-і рр.*

26-27 листопада 1944 р. архімандрит Алексій (Кабалюк) брав участь у роботі Першого з'їзду Народних Комітетів, що проходив в Мукачеві. Він був обраний делегатом від м. Хуст. Також 7 грудня 1944 р. побував у складі православної делегації в Москві з проханням про перехід Мукачівсько-Пряшівської єпархії під юрисдикцію Московського патріархату.

¹ Данко О. Угорська політика відносно православної церкви в 1939-1944 рр. // Культура Українських Карпат: традиції і сучасність. Матеріали міжн. наук. конф. – Ужгород: Гражда, 1994. – С. 358.

«поробили потрібні кроки для того, щоб нас звільнити від сербських бандитів...» Маючи на увазі в першу чергу єпископа Володимира. «Сербська юрисдикція потрібна тільки Гомічкову, Кабалюкові, монахам Матвієві та Амфілохіїв!»¹. Але в документах угорських урядовців 1939 р. Кабалюк згадувався як людина, яка могла б допомогти переконати священників Сербської юрисдикції стати на шлях автокефалізації православної церкви в Угорщині. На нашу думку, діяльність архімандрита Алексія (Кабалюка) в угорський період можна розділити на два етапи. Перший етап слід відносити до часу усунення єпископа Володимира (Раїча), коли православна церква втратила законного архієрея. Другий етап починається з призначенням адміністратором Михайла Попова, коли архімандрит Алексій (Кабалюк) працював у складі виправдальних комісій.

Попри всі пережиті великі страждання й переслідування, архімандрит Алексій дожив до сімдесятирічного віку. Приймавши велику схиму, 2 грудня 1947 р. він помер у Домбокському монастирі. Звідти тіло подвижника було перевезено до Ізького монастиря, де поховано на братському цвинтарі.

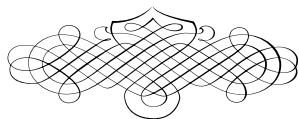

Канонізація преподобного Алексія (Кабалюка), 21 жовтня 2001 р.

13 березня 1999 р. відбулося віднайдення мощей о. Алексія. Рішенням Священного Синоду Української Православної Церкви від 8 липня 2001 р. схиархім. Алексій (Кабалюк) був причислений до лику місцевошанованих святих. 21 жовтня 2001 р. у Свято-Миколаївському чоловічому монастирі с.Іза-Карпутлаш Хустського р-ну відбулась канонізація схиархімандрита Алексія, яку очолив Предстоятель УПЦ, митрополит Київський і всієї України Володимир (Сабодан). Мощі сповідника знаходяться в Свято-Миколаївському монастирі в с. Іза-Карпутлаш Хустського

району. При монастирі будеється храм на честь преп. Алексія, відкрито меморіальний музей преп. Алексія Карпаторуського сповідника, засновником якого є автор цих рядків, в Ужгороді на стіні кафедрального собору ім. св. Кирила та Мефодія встановлено меморіальну дошку.

Юрій Данилець

Преподобний Іов (Кундря) Угольський (18.05.1902 - 28.07.1985)

Перші публікації про діяльність архімандрита Іова (Кундря) з'явилися в закарпатській періодиці в 1950-х рр. У той час в країні стартувала нова кампанія, спрямована проти чернецтва та монастирів. У березні 1959 р. газета «Радянське Закарпаття» опублікувала серію статей під назвою «Черна паутина»¹. В одному із номерів автор статті С. Білинець не «оминув увагою» й діяльність Городилівського Свято-Троїцького скиту, де був настоятелем о. Іов. Наприклад, 12 березня 1959 р. газета писала про те, що ченці через пошту отримують чимало грошових переказів та посилок з продуктами харчування, одягом. Журналіст звинуватив настоятеля в поширенні фоторепродукцій із зображенням скиту серед прочан та у прийому їх на нічліг. У черговій статті «Битва в монастире» того ж таки автора розповідалося про супротив ченців на чолі з ігуменом Іовом призначенню нового настоятеля. С. Білинець, можливо й не прагнучи цього, розкрив для нас методи боротьби з «неугодними» монахами. Послушники, які відкрито виступили проти розпорядження єпархіальної влади про переведення ігумена Іова до Ізького монастиря, були заарештовані та засуджені до 15 днів суспільно-корисних робіт². Безумовно, головною метою статей було підготувати ліквідацію скиту та принизити добру славу о. Іова перед селянами.

Першою об'єктивною розвідкою про життя архімандрита Іова був некролог, який опублікував після смерті подвижника

¹ Білинець С. Черная паутина // Советское Закарпатье. – 1959. – 12, 17 марта.

² Білинець С. Битва в монастире // Советское Закарпатье. – 1959. – 9 мая.